

Dinsdag 24 september 2013

Avond, laat. Weer thuis. Met koffie, want ik ben moe, zo onbedaarlijk moe — je vraagt je af waarvan precies, want het bezoek aan Baarn was weliswaar een hele onderneming, maar in zekere zin ook een uitje en we hebben het kalm aan gedaan, mama en ik. De trein boemelde gemoedelijk, overal stoppend, het station van Baarn was mooi gelegen, door bossen omgeven, de bus ging maar eens per halfuur en bleek toen hij ten slotte verscheen, een busje te zijn, wat mijn gevoel dat ik toerist in eigen land was versterkte. Ook het ziekenhuis lag midden in het bos. Onvermijdelijk ergerde ik me af en toe aan mama en dan speet het me dat ik niet alleen was, met een boek of mijn dagboek of desnoods alleen maar het uitzicht om me in te verpozen. Ze vertelt zo uitvoerig en betoogt met zoveel klem, vaak over zaken waar mijn hoofd helemaal niet naar staat, wil steeds dingen anders dan ik, loopt niet door wanneer ik probeer de vaart erin te houden, enzovoort. Aan de andere kant ben ik prikkelbaar. En ik ga mijn medische gang al meer dan een jaar goeddeels alleen terwijl zij nu eenmaal met me begaan is, anders zit ze maar thuis te wachten tot ik bel en daarbij,

we amuseren ons ook, het volgende moment is het gesprek weer vertrouwelijk en levendig en schieten we onbedaarlijk in de lach.

Overigens wordt ze wel erg dof. Een gesprek even verderop in de trein waar ik haar op wees, hoorde ze helemaal niet en bleek ze ook helemaal niet te kunnen horen, net zomin als de radio in de wachtkamer. Ik ontstelde lichtelijk toen het tot me doordrong.

We werden geroepen en een onderzoekskamer binnengelaten door een heel keurige jongeman die, nadat mama terzijde was gaan zitten, mijn geval met me doornam, me wat vragen stelde en toen met zo'n pistoolvormig apparaat dat hij via mijn mond naar binnen stak terwijl hij met zijn andere, gehandschoende hand hard aan mijn tong trok, een filmpje van mijn keel maakte. Vervolgens verscheen Mahieu, een wat gedrongen, alerte man met dik zwart krulhaar dat al grijsde, zware wenkbrauwen en geschoren wangen waar zo'n zweem van alweer doorbrekende baardgroei overheen lag. Hij bekeek de filmbeelden, besprak ze met de jongeman waar ik naast zat, dingen op het scherm aanwijzend terwijl hij zich van vaktaal bediende waar ik niets van begreep, en legde me toen heel feitelijk en helder uit hoe het zat. Woordelijk herhalen wat hij zei kan ik helaas niet, maar in mijn eigen woorden naverteld kwam het erop neer dat de keel de bestraling slecht heeft doorstaan. Slechter kon eigenlijk niet. Er zit veel oedeem en er is sprake van verbindweefseling, oftewel vorming van bindweefsel, met name tussen de echte en de valse stembanden in, wat zoveel betekent als dat de keel niet genezen is: kennelijk woekert de bestralingsschade voort, en de genezing dus

ook. Waarin bindweefsel zich precies van littekenweefsel onderscheidt weet ik niet. In elk geval is het ontstaan ervan slecht nieuws omdat het de stembanden onklaar maakt, die immers verhard en daarmee aan beweeglijkheid inboeten. Nog slechter nieuws is het dat er hoogstwaarschijnlijk niets aan te doen is, met medicijnen net zomin als met zoiets als logopedie, en dat het nog heel lang, wel tien jaar, door kan gaan, in welke tijd mijn stem heel geleidelijk almaar slechter zal worden.

De vraag dringt zich op of de keuze voor het bestralen wel de juiste is geweest.

Zeker zo onthutsend als de bevindingen zelf was de toon waarop Mahieu ze bracht. Weliswaar waardeer ik het dat hij zei waar het op stond en er niet omheen draaide, maar gezien de ernst van de zaak had zijn onomwondenheid ook iets bouds, op het brute af, en daarbij maakte hij een bijzonder geagiteerde indruk, alsof hij kwaad was over wat de collega's van het AVL in mijn keel hadden aangericht en het hem de grootste moeite kostte om dat niet te laten blijken. Toen ik de kijkoperatie van afgelopen april ter sprake bracht en eraan herinnerde dat Van den Brekel bij die gelegenheid zelfs geen bipten had genomen omdat de keel er prachtig uit had gezien, begon hij vrijwel te schamperen, zich er kennelijk niet van bewust, of zich er anders niets van aantrekkend, dat hij daarmee Van den Brekel voor schut zette en mij mijn belangrijkste houvast uit handen sloeg: natuurlijk had de keel er toen prachtig uitgezien, tijdens de narcose was alles in rust, pas tijdens het spreken zag je wat er gebeurde.

En dan moet ik nu aan de prednison. Hormonen, noem-

de Mahieu het. Het betreft een zogeheten stootkuur, die zwaar is maar niet lang duurt: vijf dagen 60 mg en vijf dagen 30 mg. Bedoeling is om het oedeem te doen slinken, opdat bij de volgende afspraak, op 15 oktober, dat is dus over drie weken, beter beoordeeld kan worden wat er in de keel loos is en of er nog iets aan te doen valt.

Prednison!

Gelukkig hoef je bij een zo korte kuur niet af te bouwen.

Op mijn vraag of ik de stem moest sparen, antwoordde Mahieu dat het niet goed is om niet te praten, maar ook niet om te veel te praten; de stembanden moeten in beweging blijven, maar mogen niet overbelast worden. Lezingen geven raadde hij zonder meer af. Als mijn carrière ervan afhing, moest ik het maar doen, maar het was beter van niet.

Woensdag 25 september

Heb ik vandaag voor het eerst van mijn leven prednison genomen, of prednisolon, zoals het spul eigenlijk heet. Ik stond om elf uur op, douchte, ontbeet met yoghurt met cruesli, ging de prednison halen en nam die, tezamen met een croissant die ik op de terugweg had gekocht, en maakte toen koffie, maar voordat ik daarmee aan tafel plaats had kunnen nemen, steeg de moeheid alweer als een nevel naar mijn hoofd. Beeld ik me het nou in? Ik weet het niet, maar de zwaarte doorhuivert mijn lijf in de ene warme golf na de andere, mijn schouders en mijn pinken tintelen en mijn hoofd zoemt, vanbinnen deinend en soms zachtjes zwaaiend, en wanneer ik op de bank ben gaan liggen, op mijn zij onder een dekentje en met mijn handen voor mijn gezicht

geslagen, word ik nog maar heel even door buitengeluiden gewekt, voordat ik weg ben.

De bedwelming heeft ook iets lekkers, moet ik zeggen: het is een weldaad om mijn adem bij stoten in mijn handpalmen te blazen terwijl mijn vingertoppen op mijn wenkbrauwen rusten en het donker mijn oogleden toedekt, en door de slaap, waaruit ik volkomen daas ontwaak, voel ik me minstens een paar uur verkwikt.

Ach. Ik had weinig verwachtingen van het consult, maar kwam er niettemin mismoedig vandaan. De boel ligt duchtig en, naar het zich nu laat aanzien, blijvend in de vernieling, maar dan dus door de bestraling in plaats van door de kanker: het is de op één na slechtste uitkomst, waar ik bovendien niet op bedacht was omdat ik helemaal niet wist dat hij bestond, in elk geval niet in deze ernstige vorm. Zolang de keel niet geneest, blijf ik ziek, vooralsnog weliswaar in bescheiden mate, maar aan een ongesteldheid die tien jaar aanhoudt, geleidelijk verergerend, moet je toch niet denken. Intussen is de stem weg en komt hij niet meer terug, en wat ik aan stem overheb, kan ik ook nog kwijtraken: dat is waar het op neerkomt en wat ik onder ogen moet zien — hoe is het in hemelsnaam mogelijk dat ik het zo slecht getroffen heb?

De mismoedigheid is een onbestemde. In feite maakt de tegenspoed een grimmige, zwartgallige woede in me gaande en doet de machteloosheid me bijna kreunen van ongeduld. Maar juist omdat het om zaken gaat waar ik geen enkele invloed op heb, terwijl bovendien alles nog openligt, reageer ik tegelijkertijd gelaten. Ik haal diep adem, huiver, als om de doem van me af te schudden, en ga verder waar ik gebleven was.

Waar was ik gebleven?

O ja, op het pleintje voor het ziekenhuis, waar ik, met mama afwachterend aan mijn zijde, een poosje aarzelde of ik naar dat busje op zoek moest. Bij het idee werd ik al moedeloos, dus zijn we te voet naar het station teruggekeerd, slenterend door smalle, stoeploze straten met aan weerskanten hagen waar je niet overheen kon kijken en bomen die gewelven vormden boven ons hoofd, en toen hebben we op mijn voorstel, dat minder spontaan was dan ik het deed voorkomen, een taxi naar Lage Vuursche genomen. Je moet er niet aan denken dat je in Baarn woont, maar het bos doet bijzonder aangenaam aan wanneer je er vanuit de keet die de grote stad is, ineens middenin staat en ik mag de tegenspoed, nu die me toch treft, graag gebruiken als aanleiding om uitstapjes te maken. Voorts snakke ik naar een versnapering. Maar vooral voelde ik me verplicht door de toevalligheid dat uitgerekend op de middag dat Klop besloot me bij de in stembanden gespecialiseerde kno-arts in te sturen, die in Baarn zat, bekendgemaakt werd dat Friso begraven zou worden in Lage Vuursche, dat, zo vermeldde het bericht erbij, deel uitmaakte van de gemeente Baarn, terwijl ik mijn hele leven nog nooit iets met Baarn te maken had gehad. Hoe groter het toeval, des te veiliger je kunt aannemen dat het niets betekent, wat onverlet laat dat de samenloop van omstandigheden me getroffen had en bij was gebleven, onheilspellend en tegelijkertijd beloftevol als of mij, met het noodlot, tevens de verlossing was aangezegd waartoe Friso reeds was ingegaan.

De taxichauffeur was een fluim die de ritprijs op twaalf euro schatte, alsof hij niet wist dat we straks bijna twintig

euro moesten afrekenen. Maar we waren uit, over geld gingen we niet zeuren.

We lieten ons afzetten bij de begraafplaats, een min of meer rechthoekige open plek in het bos, stemmig, met in het midden het kerkje, dat ik van het journaal in het geheel niet herkende. Het graf bevindt zich inderdaad in de verste hoek, die evenwel ten opzichte van Drakensteyn, dat je heel vaag door de begroeiing heen ziet schemeren, de meest nabije is. In dit stadium bestaat het alleen nog uit een aarden heuvel met wat bloemen, oranje, drie theelichtjes, die alle drie brandden, en een kaart waarop mensen op een brug staan afgebeeld. Mama schoot vol, ik ook een beetje, hoewel ik het gek vind om te huilen om iemand die ik alleen maar uit de krant ken. Of eigenlijk wilde ik wel huilen, maar durfde ik niet, uit schaamte, en stelde het me teleur dat ik het niet kon. Ik geloof dat het me van mezelf tegenviel dat ik mijn tranen stond in te slikken zodra ze dreigden op te wellen. Maar vooral, en ondanks dat het tot op zekere hoogte met voorbedachten rade was, vond ik het gek om zo vlak na het slechte nieuws aan dat vers gedolven graf te staan, behalve Friso ook zijn moeder indachtig, die vast niet toevallig zo kort na de teraardebestelling bij een val in huis een jukbeen heeft gebroken, terwijl ik intussen ook zelf een moeder met een zoon was. Hij is op Drakensteyn opgegroeid, Friso, althans tot 1980, zijn moeder gaat er straks weer wonen: ik moest aan de televisiebeelden van het jonge gezin op het gazon denken, meende een ogenblik de kinderkreten te kunnen horen alsof ze uit de verte opklonken in plaats van uit het geheugen en verbaasde me erover hoe snel en onverbiddelijk wat toen nog op aanbreken had ge-

staan, nu alweer ten einde gelopen en voorbijgegaan was.

Voor de versnapering namen we op het terras van restaurant De Lage Vuursche plaats, om de hoek, nadat we eerst de Dorpsstraat op en neer gelopen waren en het winkeltje met dure Engelse vrijetijdskleding hadden bekeken — slobbertruien, regenmantels, waterlaarzen, dat werk; bijna had ik allemaal onzin gekocht die ze er ook hadden, zoals teddyberen in jachttenue, piepkleine potjes jam en blikken shortbread. We bestelden wijn en garnalenkroketten. Vlak naast ons zaten mensen in rijkkostuum, met helm en zweep compleet, wat ik aanstellerig en ook wel een beetje opwindend vond, totdat bij hun vertrek bleek dat ze wel degelijk te paard waren — de dieren werden tevoorschijn gehaald van achter het etablissement, waar ze kennelijk geparkeerd hadden gestaan. Wij namen, toen we de kroketten ophadden, de bus, want er bleek een verbinding met het station van Hilversum te zijn. Helaas ging de laatste rit al om halfzeven, anders hadden we misschien wel besloten om te blijven eten. De bus zwenkte alsof hij lange zuchten slaakte, de trein denderde voort zonder ergens te stoppen, wat weinig romantisch was, maar wel zoden aan de dijk zette, en toen hebben we nog wat gegeten bij De Haven van Texel.

Doodop kwam ik om een uur of tien thuis. Echt uitgeteld, en wel volkomen.

Later heb ik toch nog aangenaam zitten lezen op de bank.

Intussen is het vier uur geleden dat ik de prednison nam, en peil ik nu mijn lichaam om de uitwerking die het spul op me heeft in kaart te kunnen brengen. Er gebeurt van alles, zij het in bescheiden mate: er staat druk op de slapen, het hoofd zoemt, de oogkassen zeuren, de maag is van streek,

nu wee aandoend, dan hongergerammel voortbrengend. In feite voelt het hele lichaam verzwakt. Soms boempt het in mijn rechteroor of gaapt het in de borstkas en de hartstreek, alsof daar een leegte ontstaat, een onderdruk.

Vrijdag 27 september

Vannacht in bed dacht ik: toen eind februari de heesheid terugkeerde, vreesde ik dat het hervatten van het roken, in januari, mijn stem fataal zou worden. Half maart had ik een controle. Klop, die me, vergezeld van twee jongemannen, joviaal ontving, werd op slag serieus en ging meteen kijken. Er zat iets wits, maar onder de stembanden en dat er niet als een tumor uitzag. Toch was ik voor ik het wist weer bij de assistentes aangeschoven om afspraken voor een foto, een echo, een scan te maken, alsook voor een kijkoperatie, bevreemd om tot de ziekenhuisroutines terug te keren, en plotseling verbaasde ik me erover hoe snel ik ze ontwend was geraakt, die routines, vergeten bijna, en hoe koelbloedig ik de dreiging indertijd had ondergaan, maandenlang. Overigens had ik toen meer dan negentig procent kans op genezing gehad, terwijl nu, met de dreigende recidive, mijn strottenhoofd op het spel stond. De somberheid nam gestaag toe en kwam op de dag van de kijkoperatie, half april, tot een hoogtepunt: als ze iets vonden, hing ik. Maar volgens Van den Brekel, die de operatie uitvoerde, zag de keel er prachtig uit, hij was er zelfs niet toe overgegaan biopten te nemen. Zo werd de angst ontzenuwd, die nu evenwel weer opspeelt, al schijnt het dus de bestraling te zijn, en niet de tumor, die bezig is mijn stem de vernieling in te helpen.

De remedie is de kwaal geworden.

Judith Kunst, de maatschappelijk werkster, zei in juni: Als je niet gaat sporten, gaat de moeheid zeker niet over, en: Veertig procent van de kankerpatiënten herstelt überhaupt niet van de behandeling.

Wat ik toen, na eerst te zijn geschrokken, als bangmakerij heb afgedaan.

Maar de klachten hielden aan en de pogingen om mijn leven weer op te pakken, via haar en ook via de logopedisten, liepen op niets uit. Zowel Anne als Lisette stortte zich verheugd op mijn geval, om gaandeweg onzeker te worden en me ten slotte te moeten laten gaan zonder iets voor elkaar te hebben gekregen.

Het is een vreemd idee om, hoewel nauwelijks ziek, met een keel te zitten die stuk is en die misschien voorlopig niet heel wordt.

Of het door die paar sigaretten komt die ik nog wel eens rookte, zullen we waarschijnlijk nooit met zekerheid weten.

Intussen is de kaalslag in mijn leven aanzienlijk. Vrijwel alles waar ik van hield, valt weg. Roken is uit den boze. Drinken mag nog wel, maar alleen met mate. Uitgaan is daarmee niet onmogelijk geworden, maar wel een stuk minder aannemelijk. Of in elk geval heeft het met het uitgaan zoals ik het ik voorheen deed, weinig of niets meer te maken — ik besepte het onlangs met een schok toen ik met Hans en Henk uit eten was geweest en, aangenaam roezig van de rode wijn, ineens de opwelling had om een borrel in plaats van nog een koffie te nemen en dan af te zakken naar de kroeg. Vaak was het niet leuk, uitgaan. Maar ik was geduldig en vasthoudend, genoot ook van de sfeer als